

УРЯД В СИСТЕМІ ОРГАНІВ ВЛАДИ

Сьогодні в Україні відбуваються складні політичні процеси. Повернення до Конституції України в редакції 2004 року (з правовими новелами), викликає багато запитань, особливо в сфері щодо розподілу повноважень між законодавчою, виконавчою гілками влади та Президентом України.

Своєрідною верхівкою системи виконавчої влади є уряд – звичайно один з вищих органів держави, компетенція якого лише умовно може бути зведена до виконання законів, здійснення завдань у сфері управління. Уряд — вищий орган державної виконавчої влади. Очолюється головою держави (президентом) або прем'єр-міністром (головою уряду, канцлером, головою ради або кабінету міністрів). Конституції і законодавство визначають різноманітні назви урядів – уряд, кабінет, кабінет міністрів, державна рада тощо.

У президентських республіках систему виконавчої влади очолює президент. У США взагалі не визначають поняття уряду, а використовують для відповідних цілей термін “виконавча влада”, “президентська адміністрація”. У країнах з парламентарними формами правління, а також у багатьох республіках із змішаною формою правління глава держави не входить до системи виконавчої влади. Компетенція такого глави держави включає і певні повноваження в галузі виконавчої влади, хоча більшість з них він може реалізувати тільки через уряд або з його санкції.

У країнах із змішаною республіканською формою, а також з парламентарними формами правління застосовується так званий парламентський спосіб утворення уряду. Конституції прийняті в таких країнах фіксують загальні процедури формування уряду, засновані на спільних діях парламенту і глави держави, хоча характер і послідовність їхніх дій мають свої відмінності.

У багатьох країнах глава уряду після його призначення повинен у встановлений основним законом строк подати парламенту (нижній палаті) склад уряду й урядову програму з тим, щоб отримати довіру. Наприклад, у Бельгії та Італії довіру уряду повинна виказати кожна з палат.

Деякі конституції передбачають участь парламенту в процедурі формування уряду ще до того, як його склад буде визначений. Наприклад, в Ірландії президент за пропозицією нижньої палати призначає прем'єр-міністра. Інших членів уряду глава держави призначає за пропозицією самого прем'єр-міністра, попередньо схваленою тією ж палатою.

У президентських республіках застосовується суто позапарламентський спосіб формування уряду. У таких країнах повноваження глави держави і глави уряду поєднані в руках президента, а посада прем'єр-міністра відсутня. Парламент тут не бере безпосередньої участі в процесі формування уряду або його роль значно обмежена.

Як правило, до складу уряду входять всі політичні керівники міністерств і відомств із загальнонаціональною компетенцією. В той же час, в англійських та в цілому ряді інших країн до складу уряду входять не всі політичні керівники міністерств та відомств, а лише ті, хто очолює найважливіші з них. Існує певний перелік міністерств, які обов'язково входять до складу урядових колегій: міністерства внутрішніх і закордонних справ, оборони, фінансів, юстиції та деякі інші. В складі уряду перебувають також міністри, до компетенції яких віднесені такі питання, як економіка, трудові відносини, освіта, наука і техніка, охорона навколишнього середовища. До складу урядів у зарубіжних країнах можуть входити міністри, які очолюють окремі урядові департаменти (міністерства), і міністри без портфеля. Останні виконують важливі урядові функції постійного або термінового характеру. Вони не пов'язані організаційно з жодним міністерством чи відомством, але нерідко входять до складу уряду.

Основною діючою особою уряду, формальним і неформальним центром є його глава – прем'єр-міністр (канцлер та ін.). У країнах із змішаною республіканською формою правління в силу дуалізму виконавчої влади роль центру урядової організації і діяльності розподіляється між главою уряду і президентом. У Франції встановлена основним законом організація виконавчої влади та існуюча практика зумовили перетворення президента на реального главу уряду. Разом з тим прем'єр-міністр зберігає досить широкі повноваження. Він керує діяльністю уряду, відповідає за національну оборону, забезпечує виконання законів тощо.

Глава уряду – прем'єр-міністр не тільки визначає склад уряду, а й звичайно вирішує питання його внутрішньої структури та організації. Досить частим є те, що одна особа займає посаду прем'єр-міністра і одну або більше міністерських посад.

Основні закони багатьох держав не визначають предметну компетенцію урядів. Вони здебільшого містять загальні положення. Для визначення реальної компетенції урядів слід розглянути їхню практичну діяльність. Головним напрямом такої діяльності є реалізація функцій державного управління.

Однією з традиційних функцій уряду вважається виконання законів, прийнятих парламентом. Водночас вони самі займаються правотворчістю. По-різному сприймається поняття так званого

делегованого законодавства. У континентальній Європі до актів делегованого законодавства віднесені лише ті, що мають силу закону. Загальний зміст принципів та умов делегування іноді міститься в конституціях. Наприклад, у Франції уряд може звернутися до парламенту з проханням дати йому дозвіл шляхом прийняття спеціальних актів – ордонансів – здійснити заходи, віднесені до сфери законодавчої влади. В Італії делегування може бути здійснене за умов визначення його принципів і критеріїв.

Відмінність між парламентськими актами й актами делегованого законодавства вбачається насамперед в тому, що перші не можуть бути предметом ревізії в суді, суд лише тлумачить їх. Другі застосовуються лише тоді, коли суд визнає їх такими, що не суперечать відповідним парламентським актам щодо делегування.

Урядом України є Кабінет Міністрів України - вищий орган у системі органів виконавчої влади.

Кабінет Міністрів України здійснює виконавчу владу безпосередньо та через міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, Раду міністрів Автономної Республіки Крим та місцеві державні адміністрації, спрямовує, координує та контролює діяльність цих органів.

До складу Кабінету Міністрів України входять Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр України, віце-прем'єр-міністри та міністри України.

Прем'єр-міністр України призначається Верховною Радою України за поданням Президента України.

Кандидатуру для призначення на посаду Прем'єр-міністра України вносить Президент України за пропозицією коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України, сформованої відповідно до статті 83 Конституції України, або депутатської фракції, до складу якої входить більшість народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України.

Міністр оборони України, Міністр закордонних справ України призначаються Верховною Радою України за поданням Президента України, інші члени Кабінету Міністрів України призначаються Верховною Радою України за поданням Прем'єр-міністра України

Прем'єр-міністр України керує роботою Кабінету Міністрів України, спрямовує її на виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України, схваленої Верховною Радою України.

Кабінет Міністрів України в межах своєї компетенції видає постанови і розпорядження, які є обов'язковими до виконання. Акти Кабінету Міністрів України підписує Прем'єр-міністр України. Кабінет Міністрів України у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, а також указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України.

Діяльність Кабінету Міністрів України ґрунтується на принципах верховенства права, законності, поділу державної влади, безперервності, колегіальності, солідарної відповідальності, відкритості та прозорості.

Кабінет Міністрів України відповідальний перед Президентом України і Верховною Радою України, підконтрольний і підзвітний Верховній Раді України у межах, передбачених Конституцією України.

Підводячи підсумки необхідно зазначити, що зі змінами в Україні форми правління (внаслідок прийняття змін до Конституції України) з президентсько-парламентської на парламентсько-президентську, політико-правове положення Уряду України в системі органів державної влади набуло певних змін, впершу чергу, в зв'язку з розширенням обсягу його повноважень.